

LBRIS

We know
books

MIHAIL SEBASTIAN

ORAȘUL CU SALCÂMI

Prefață, fișă biobibliografică și referințe critice
de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX

Concepția grafică a colecției: Mădălina Pricop

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SEBASTIAN, MIHAIL

Orașul cu salcâmi / Mihail Sebastian ; pref., fișă
biobibliografică și referințe critice de Lucian Pricop. -
București : Cartex, 2025
ISBN 978-630-6651-63-4

I. Pricop, Lucian (ed. șt.)

821.135.1-31

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Orașul cu emoții</i> (prefață de Lucian Pricop).....	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	16
<i>Referințe critice</i>	22
<i>Notă asupra ediției</i>	29
Orașul cu salcâmi	31
Partea întâi	33
Partea a II-a	59
Partea a III-a.....	109
Partea a IV-a.....	162

PARTEA ÎNTÂI**CAPITOLUL I*****Întâiul sânge***

Când, într-una din ultimele zile ale aceluia februarie cu soare, Adriana, întoarsă la prânz de la școală, se opri în prag și spuse că „nu se simte bine“, doamna Dunea înțelese că ceva neobișnuit se întâmplă cu fata ei.

Nu o durea nimic. Era doar palidă și își simțea ochii calzi.

Încercă a doua zi să se ducă la școală, dar se întoarse din stradă, se uită o clipă spre maică-sa, rămasă în poartă s-o petreacă, și fugi repede pe lângă ea, până în casă, să plângă pe coada pianului deschis.

Era bolnavă? Medicina domestică a familiei Dunea rămânea dezarmată în fața acestei paciente fără dureri și fără glas.

– Adriana, spune mamei ce te doare.

Nu știa. Era soarele de primăvară, prea curând venită? Era lumina dublă a dimineții și a zăpezii? Era mirosul acela putred și nou, a două anotimpuri ce se întâlneau?

Nu știa. Toate acestea sau poate altele, mai confuze, o amețeau. Pasul ei, de obicei mic și ferm, se deschidea acum leneș, înăbușit în covoare, și împiedicat parcă de o trenă imaginară, în scoborârea unei scări enorme. Adriana căută în registrul modest al cunoștințelor ei literare o imagine și o găsi: o infantă care se stinge de tuberculoză și singurătate, purtându-și rochia de paradă în sala tronului, pustie.

Chemat din oraș, domnul Iuliu Dunea, care nu le cunoștea pe eroinele fetei lui, o întrebă părintește dacă nu cumva îi e deranjat

stomacul. Nedelicatetea la care fata raspunse cu un hohot de plâns, aruncându-se în brațele mamei, care tocmai intra pe ușă. Părinții se întrebară din ochi, peste capul aplecat cu disperare între ei, și nu găsiră nici unul răspunsul așteptat. O clipă plânsul Adrianei stăruie, mai domol, și înduioșat de propria lui tragedie, în odaie...

Prudent, domnul Dunea reteză scurt scena, bunul lui simț neîngăduindu-i să accepte în locul unei dureri de cap sau de picioare, pe care ar fi înțeles-o, o criză de lacrimi din senin.

– Prostii, zise. Am să trimit doctorul.

...Spre seară, cu ziua care se ducea, exasperarea Adrianei scăzu. Se culcase și – în așternut, la acea oră neobișnuită – avu o senzație de moleșeală, de maladie ușoară, de convalescență, senzație care îi amintea anumite seri de vacanță, anumite ceasuri petrecute în curte, pe șezlong, în așteptarea somnului care întârzia.

Îi întinse doctorului o mână moale și surâse. El o păstră în mâna lui și își consultă cu destulă neglijență ceasornicul, numărând bătăile pulsului. Nu era dispus să-și ia în serios bolnava, dar deveni atent când îi văzu trupul gol. Era al unui copil și avea totuși în liniile lui drepte o ciudată trăsătură de asimetrie și destindere. Pieptul acela de băiat abia mai răsărit se rotunjea ușor în jurul celor două puncte roșii, și avea în mișcarea regulată a respirației o înălțare aproape voluptuoasă de sân. Dacă Adriana n-ar fi ținut cu îndărătnicie plapuma mai sus de șolduri, doctorul ar fi văzut același tăcut efort către maturitate și în linia piciorului subțire de la gleznă la genunchi, dar plină și desenată precis pe pulpă.

Ridică ochii spre capătul opus al patului, de unde mama urmărea îngrijorată examenul și zâmbi cu înțeles.

– Mai nimic, mai nimic. Fata crește.

Și pentru că doamna Dunea ezită să înțeleagă, el stăruie.

– Înțelegeți? Adriana nu mai este un copil. Curând, foarte curând, are să fie o adevărată duduie.

Plictisită de vizita prea lungă a medicului, Adriana nu prinse pe moment înțelesul vorbelor lui. Și le repetă indiferentă în gând

și – ca și cum de abia atunci, în murmurul ei interior, ele ar fi prins realmente un sens – tresări.

O căldură moale îi trecu pe obraji și se răspândi prin tot corpul.

„Vai tu, ce bine!“ ar fi strigat Adriana, dacă în locul mamei, la căpătâi, ar fi vegheat Cecilia, colega ei de bancă, și ar fi bătut copilărește din palme. Încercă gestul. Dar un instinct sigur îi porunci să-l oprească la timp. Nu știa precis de ce, dar simți că este în bucuria ei un lucru nepermis. Vocea corectă a doctorului, zâmbetul stânenit al mamei, tăcerea ce se făcuse brusc, toate acestea la un loc și încă ceva mult mai puternic și mai adânc decât gesturile lor, ceva care se desprindea din inima fetei și se urca în gâtlee, ca un gălgâit nedistinct de sânge cald și râs nebun, îi spuseră că în fond „Adriana nu mai este un copil“, cuvintele acestea simple, care într-un salon ar fi fost luate drept o politeță oarecare, ascundeau un mister pe care o fată cuviincioasă nu trebuie să-l priceapă în fața părinților ei.

Se surprinse deci cu mâna ridicată în aer și nu știu ce să facă cu ea. Căuta un gest convenabil, care, să sfârșească mișcarea începută și pentru că nu găsi, își retrase brațul repede, cu o stângăcie speriată, de care mama și doctorul făcură haz. Adriana se temea de ei. Voia să fie singură. Se întoarse în așternut încet, lăsându-se pe coapsa dreaptă, bucuroasă să-și simtă greutatea, privi frumos și spuse cu o voce caldă, alintată:

„Mi-e somn, mamă...“

Zilele care urmară întâmplării acesteia fură insuportabile. Adriana amenința casa întreagă cu accesele ei de plâns, gata să se pornească la întâia vorbă, spusă prea tare sau prea încet, în odaia alăturată, în curte sau undeva prin vecini. Nu suferea zgomotele. Nu suferea liniștea. O indispucea umbra ștersă a serii, când pe la ceasurile șase (era în martie) lucrurile din curte, privite prin fereastră, își pierdeau conturul. O enerva lumina dimineților, albă și crudă ca strălucirea bucații de fosfor, pe care odată, la pension, o tăiase profesoara pe o hârtie sugătoare. Soarele acela

sunător ce inunda străzile ca o enormă revărsare de ape transparente o amețea și îi făcea rău.

Obrajii aveau o culoare veștedă, închisă aproape de ochi, rotunjită acolo în cearcăne mari și descrescând apoi până la colțul buzelor, unde săpa un surâs umbrit.

Dispozițiile fetei variau de la o clipă la alta. Era agitată, temându-se de zgomotul cel mai depărtat, îngrozită de propriul ei glas, respirând sacadat și grăbit ca după o fugă fantastică, privind rătăcit în jur, oprindu-se atentă în mijlocul vorbei, ca și cum ar fi ascultat cum se dezleagă undeva înăuntrul ei o taină, revenind pe urmă cu o grabă care nu se știa bine dacă vrea să scuze oprirea sau vrea să evite o explicație. Se mișca atunci febril, cu gesturi repezi, părăsind un lucru început pentru altul, de care uitase cu o zi înainte și pe care avea din nou să-l lase peste două minute, neîndemânică și proastă, țipându-și enervarea prin toată casa, peste capul tuturor, până ce, obosită de efortul acesta, rușinată de aceste mici mizerii, se oprea brusc și izbucnea în plâns.

Avea atunci impresia că inima i se rupe și că tot sângele izbucnește de acolo într-o surdă hemoragie. Gândul o emoționa: se vedea neînțeleasă de toți, singură pe lume cu marea ei sfâșiere, sortită să moară la cincisprezece ani ca o floare în prima noapte caldă, prizonieră între pereții casei, între oamenii orașului și pe întinderea pământului, tristă și singură, numai ea, săraca. Și ofta.

Dar într-o noapte boala ei ciudată se dezlegă. Dintr-o sfârșeală, care nu-și dădea seama dacă era leșin sau somn, o trezi târziu după miezul nopții un fior. Adriana nu știa ce este: să fi atins din greșeală cu piciorul bara patului și răceala alamei să-i fi trecut pe trup ca o pânză de apă?

Simțea cum se desprinde înăuntrul ei o linie rece și cum se pierde treptat într-un ciocot surd de căldură, cum se împotmolește această șuviță de frig într-o dogoare de sânge și cum ființa ei întreagă se mistuie ca într-o mare și singură văpaie. Era o senzație de alunecare înceată. Nicio asprime în trupul acela destrămat.

Simțea numai cum trăiește fără dimensiuni, într-o aceeași carne blândă și umedă, la fel de neprecisă pe pulpă, pe brațe, pe

obraji, substanță elastică și moale, miez cald de pâine neîncepută, cartilaj crud de stridie palpitând într-un sânge care vrea să spargă și nu poate.

Ar fi vrut să strige. Nu de frică, dar i se părea că glasul ei tare ar fi fost acolo singura dovadă că trăiește și că în efortul de a rosti un cuvânt, s-ar fi simțit întreagă cum se încordează și cum se rupe din această agonie, în care avea conștiința neclară că se pierde. Ar fi strigat cu nădejdea de a se regăsi. Tăcu totuși. Nu era capabilă de efort: ar fi istovit-o. Se lăsă prinsă mai departe în acea nesfârșită oboseală și se sorti învinsă nenorocului ei.

„Dacă mor?”

O lacrimă tremură între gene. Gândul o revolta. Nu, nu trebuie să moară aici, singură, fără știrea nimănui, nenorocită în nepăsarea nopții, sfârșindu-se de o durere fără nume, simțind că se duce și incapabilă totuși să se împotrivescă ceasului din urmă, măcar cu un strigăt, măcar cu un suspin.

Își strânse pumnii – și îi găsi. Fu întâia senzație fermă în acea pierdere. Îi lipi de coapse și îi apăsă băiețește în carne. Se afla în sfârșit, mădular cu mădular, își refăcea corpul subțire între perne. Era o încordare cruntă, disperată, ce trebuia să-i înfrângă moleșeala, să-i descurce țesuturile adormite, să-i biciuiască membrele paralizate.

Se îndulci însă ceva în această rezistență și trupul se rotunji ca sub povara unei greutăți dinăuntru. Un alt val de moleșeală zvâcni undeva în sânge, într-o palpitare domoală, rugătoare. Trebuia să se frângă ceva acolo. Corpul tot se învolbura în acea dure-roasă voluptate de carne rănită. Fata încercă slab o ultimă opintire. Apoi căzu moale între perne, depărtă leneșă picioarele, își lăsă capul pe piept și ofta înfrântă de plăcere și tristețe.

Simți cald pe pulpe și – depărtat, obscur – își aminti gustul sângelui.

CAPITOLUL II

„Dar nu vezi că au înflorit salcâmi?”

Întâmplarea trecuse fără alte complicații sentimentale. Mama Adrianei avea pentru crizele sufletești ale fiicei ei aceeași înțelegere îngăduitoare și oarecum neatentă, pe care cu douăzeci de ani în urmă o avusese pentru propriile ei tulburări și taine: știa că au să treacă.

Dacă n-ar fi oprit-o un sentiment neobișnuit de jenă, i-ar fi spus foarte simplu fetei că supliciul acela fusese normal, că spaima are să treacă ușor, că toate acele deznădejdi inutile aveau să fie uitate și că într-o bună zi are să plece și ea din casa părintească, la brațul unui alt Iuliu Dunea și are să rădă de toate acele prostii, dacă le va mai ține minte.

Prefera însă să treacă peste cele întâmplate și să evite explicații greu de dat. Pentru ea, noua vârstă a Adrianei nu însemna decât o schimbare în igiena unui copil. Atât.

La drept vorbind, avusese totuși o clipă de emoție. Gândul că în aceeași casă începe să trăiască încă o femeie și că această femeie este propriul ei copil, trezea în sufletul ei împărțit între un început de gută, un bărbat bun și o fată cuminte, ceva dintr-o veche cochetărie, care o făcea să simtă nedeslușit și regretul tinereții ce pleca pentru totdeauna și orgoliul părintesc ai celei ce se ridica. În fața patului Adrianei, Maria Dunea își aminti, ca la o margine de drum, tot ce fusese viața ei obscură de fiecare zi și oftă încet. Iar Adriana din această tulburare a mamei și din

gravitatea cu care îi spusese să se odihnească, fiindcă trebuie să fie obosită (de unde știa că are nevoie de odihnă?), păstră credința că în întâmplarea din noaptea trecută era un lucru tainic și vinovat, un mister asemănător poveștii unui unchi plecat de tânăr în America și a cărui fotografie o țineau în casă, fără ca vreodată să îndrăznească cineva să-i spună cu glas tare numele, de față cu ea.

De aceea poate, seara când se culcă, strângându-se toată sub plapumă, avu senzația ascunsă că săvârșește un delict.

Câteva zile mai târziu, Adriana se întorcea la școală. Nu era nici leneșă, nici alintată. Dar mama ei preferase să o țină mai mult pe lângă casă, în timpul acelor zile dificile: cunoștea curiozitatea cu care fetele de vârsta Adrianei se adună prin colțuri să-și spună cu voce joasă o mie de prostii pe care nu le înțeleg.

Doamna Dunea nu iubea misterele. Domnul Dunea nici pe atât.

O vreme fata fu ținută în apropierea lor, acasă, la cinematograf sau la plimbare. Vizitele prietenelor, rare dealtminteri, erau primite în prezența întâmplătoare dar infailibilă a unuia din părinți. Cât privește învățătura, nu era nicio primejdie.

Câteva săptămâni de lipsă de la „Notre Dame d'Avignon“, școală de limbi moderne, pictură și bune maniere, erau o pierdere reparabilă. Nici măcar premiul de la sfârșitul anului nu era în primejdie. Adriana nu primise regimul acesta cu prea multă părere de rău. Ceea ce se petrecea cu ea însăși o interesa prea mult, ca să umble după o libertate cu care nu avea ce face. Glumele de la școală, rivalitatea sau prietenia colegelor, simpatia lui *sœur* Denise chiar – ce însemnau toate aceste lucruri, când ea se simțea gata să moară! Arunca asupra trecutului – trecutul ei de 15 ani, cu păpuși, caiete și fleacuri – o privire obosită ca a acelor oameni care se întorc după o mare nenorocire, într-un oraș vesel, luminat și fără griji.

Totuși, în dimineața aceea, se ducea la școală cu bucurie.

Nu era curioasă să vadă: aștepta să fie văzută.

Căci ce puteau să-i spună ei fetele acelea care, toate la un loc, nu știau ce știa ea? Poate Margareta... Ea a fost totdeauna mai ciudată decât celelalte... Sau poate nici ea... Adriana nu se opri cum obișnuia altădată, în fața liceului de băieți. Nu o mai interesa banda aceea de zănateci, care urlau și se băteau, tocmai când se întorceau fetele de la școală, ca să-i vadă și să-i admire poate. Câțiva pași mai departe, un domn se înclină respectuos din pragul unei prăvălii.

„Am onoarea, domnișoară Dunea.“

Adriana roși. În trecere, își privi în oglinda unei vitrine talia înălțată și obrazul tras. Altădată, nu mai departe decât acum două luni, i s-ar fi spus „bună ziua, drăguță“.

Când intră în clasă, *sœur* Denise începuse lecția.

O întrerupse totuși în cinstea ei, coborî de pe catedră, o mângâie pe păr și o sărută. Era o răsplată, pe care tânăra călugăriță o dădea numai la sfârșitul trimestrului, celor mai bune eleve. Toată clasa vui de surpriză și invidie.

Galbena Lucreția Ginulescu, preferata interimară a lui *sœur* Denise, în timpul cât lipsise Adriana, tremură de necaz. Ar fi roșit de mânie: pielea ei galbenă totdeauna nu-i permitea însă variații de culoare. Numai Adriana rămase insensibilă. Ea era deasupra acestor copilării și dacă demnitatea ei de convalescentă i-ar fi permis, ar fi surâs.

În bancă răspunse entuziasmului Ceciliei Coteanu cu o strângere de mână obosită. Își scoase, cu mișcări încete, blocul, linia și creionul, dezlipi o hârtie albă și scris pe marginea ei de sus, caligrafic, cu litere mari și rare: Adriana Dunea, 8 aprilie. (Aprilie? Să nu fi înflorit încă salcâmiile pe bulevard sau a trecut pe lângă ei, fără să-i vadă? E și greu să observi toate lucrurile, când ești atât de obosită. Nici pe domnul Popescu nu l-ar fi văzut, dacă nu i-ar fi strigat el:

„Am onoarea, domnișoară Dunea!“ Ce nostim era!

Din spate o colegă îi strecură o hârtie. Adriana citi: „Mi-a adus *papa* un *jersey* ca al tău, de la București, lavabil și cu dungi roșii. Să vezi ce drăguț. Vii după-masă să-l vezi?“

Adriana ridică din umeri plictisită și încercă să deseneze.

– Știi ce-a spus Gelu aseară? Că femeile sunt niște năpârci și că el...

– Vă rog, Coteanu nu mă lasă să lucrez.

Se făcu un moment de liniște. Adriana își pâra pe cea mai bună prietenă. Toate capetele se întoarseră surprinse spre banca ei.

O rumoare de indignare și satisfacție urmă întâiului moment de uluială: se dovedea deci inima neagră a unei premiante și se despărteau cele mai bune prietene din școală.

Lucreția Ginulescu se miră cu glas tare: „Vai tu, ce scărboasă!“ *Sœur* Denise preferă să nu audă nimic și continuă să corecteze pe catedră un desen. Cecilia, după ce încercase câteva momente să-și oprească lacrimile încruntându-se și privind pe fereastră afară, izbucni în plâns, tocmai când calmul se restabilise în clasă. Plângea frumos și fără zgomot, pentru plăcerea și necazul ei.

Iar Adriana, tristă și ea, dar de o tristețe superioară, continua să deseneze cu o convingere și cu o atenție atât de profunde, încât s-ar fi spus că pentru ea nici dimineața care năvălea pe fereastră și punea mari pete de lumină pe podele, nici prezența ostilă a colegelor, nici plânsul Ceciliei și nici propria ei ființă nu existau, ci numai linia neterminată pe care vârful creionului o urmărea pe hârtie...

Totuși Cecilia se apropie de ea în recreație.

– Ce ai cu mine, Adriana? De ce ești supărată? De ce ești rea? Adriana zâmbi cu bunătate, se gândi puțin ca un om mare încurcat de întrebarea unui copil, căruia n-are cum să-i răspundă.

– N-am nimic cu tine. Nu sunt supărată. Și cred că nu sunt rea.

Cecilia insistă.

– Ce știi tu? exclamă Adriana cu un gest vag. Ce știi tu?

Și pentru că Cecilia rămânea mai departe tristă în fața ei, pentru că ochii îi erau atât de rugători și pentru că ea însăși avea nevoie să spună cu glas tare tot ce se frământa în mintea ei de atâtea zile și să arate măcar uneia din copilele, care alergau prostește prin curte, că viața e altceva decât un joc, că e ceva trist

și sfâșietor și mare, un lucru pe care ea îl știe, pentru că l-a simțit și îl simte, pe câtă vreme ele nici nu-l bănuiesc, Adriana căută în amintire o vorbă, se uită împrejur cu băgare de seamă, ca și cum de acolo, de la gratiile de fier, de la pietrele străzii, ar fi trebuit să afle ce să spună, ridică ușor capul și, zărind o creangă ce se apleca albă peste poartă, prinse iluminată simbolul și, pe de o parte convinsă că își dezvăluie astfel toată taina, iar pe de altă parte dezolată de a nu putea spune cu vorbe lămurite adevărul adevărat, strigă înăbușit, cu o voce care cădea ca un om obosit lângă o poartă închisă:

– Dar nu vezi, nu vezi că au înflorit salcâmi!

Și speriată de propriul ei glas, rușinată de tot ce i se părea că mărturisește, fugi. Cecilia rămase locului, neînțelegând nimic. Un râs băiețesc izbucni deasupra ei. Era Margareta care, de la fereastra clasei, ascultase convorbirea celor două prietene.

La amiază, Adriana plecă singură din clasă, după ce fetele se grăbiseră ca de obicei să alerge spre bulevard, de teamă să nu piardă trecerea liceenilor. Altădată îi plăcea și ei jocul ăsta. Acum...

Mergea liniștită, cu pasul șovăitor, cu privirea gravă. Se opri la colț să respire adânc și să privească. Bulevardul se deschidea larg purtând în mijloc, între cele două trotuare laterale, un trotuar lat și nepietruit cu două lungi șiruri de salcâmi, ce își uneau coroanele într-un fel de boltă deasă prin care lumina violentă a amiezii trecea filtrată, cumișită. Aerul era înviorător. Dacă n-ar fi știut ea cât e de tristă viața, ar fi râs și i-ar fi privit pe liceenii care treceau.

Drept în fața liceului, o ajunse din urmă Margareta și o întrebă dacă o supără mergând cu ea spre casă. Adriana primi cu răceală. Câțiva băieți care tocmai ieșiseră pe poarta liceului își scoaseră serioși șepcile când ajunseră în dreptul celor două fete, dar îndată ce trecură în urma lor, izbucniră cu toții în râs.

De peste drum un băiat scurt și gros, care observase scena, strigă: „Crailor!”.

– Vai ce obraznic, Buță ăsta, observă Margareta.

– Dar cine ne-a salutat adineauri? se interesă Adriana, care nu se știa cunoscută.

– Cum, nu-i cunoști? Alexandrescu, Proca, Victor Ioanid, Gelu. Nu-l cunoști nici pe Buță? Nici pe Gelu, vărul Ceciliei?

– Nici.

Adriana ar fi fost bucuroasă să afle care anume fusese Gelu, despre care Cecilia îi povestise mai de mult atâtea lucruri curioase, dar ar fi trebuit să se întoarcă și să privească înapoi, ceea ce nu se cuvenea și, gândindu-se bine, nici nu o prea interesa. Sunt atâtea lucruri mai grave în lume. Redeveni gânditoare și merse tăcută lângă Margareta, care și ea păstră o bucată de drum aceeași tăcere, deși era vădit că vrea să spună ceva, numai că nu știa cum să înceapă. Deodată se opri.

– Adriana, știi că și pentru mine au înflorit salcâmi?

Fu un moment de buimăceală, în care amândouă fetele nu știură ce să creadă, una neînțelegând de unde a putut fi aflat secretul ei, cealaltă întrebându-se dacă nu cumva se va fi înșelat asupra înțelesului vorbelor surprinse la școală. Până la urmă Adriana se dezmetici,

– Nu?!

– Ba da. Și încă de mult.

Înțelegea în fine singurătatea Margaretei, disprețul cu care privea jocurile și certurile lor, indiferența cu care pierduse iubirea lui *sœur* Denise, aerul ei mândru și misterios, curajul cu care spunea anumite lucruri, cărțile pe care le citea sub bancă, poeziile pe care și le recita ei însăși¹, înțelegea mai ales privirea ei ciudată, de atâtea ori melancolică și de atâtea ori sclipitoare, de atâtea ori disperată și de atâtea ori bătoare de joc.

Ar fi vrut să-i sară de gât, să o sărute mult, mult de tot, să-și ascundă fața în șorțul ei și să-i strige: „Margareta, tu ești adevărata mea prietenă!”

Dar erau pe bulevard. Băieții treceau gălăgioși pe lângă ele. Fetele se uitau curioase. Nu era aici locul unei asemenea

¹ În textul de bază: *înșiși*